

TEORIJSKI OKVIRI ZA PRIMJENU OSNAŽIVANJA U MEDIJACIJI RODITELJSKIH SUKOBA

SAŽETAK

O snaživanje je proces koji omogućava sudionicima medijacije da steknu ili vrate kontrolu nad vlastitim životima, a uključuje prepoznavanje izvora njihove nemoći te učenje načina i metoda za postizanje željenih ishoda aktiviranjem snaga i resursa sudionika. O snaživanje omogućava uspostavljanje ravnoteže moći u odnosima te naglašava ulogu sudionika, njihovog prava na samoodređenje i donošenje vlastitih izbora, što je od ključnog značenja u procesu medijacije roditeljskih sukoba. Čak i onda kada je u medijaciji roditeljskih sukoba postignut sporazum, pokazalo se da je njegova provedba često vrlo složena, pogotovo ako je bila postignuta direktivno, s obzirom da su potrebe obitelji, roditelja i djece kompleksnije od toga. Pod vidom toga, u radu je predstavljen koncept osnaživanja i mogućnost njegove primjene u medijaciji te neki drugi teorijski koncepti značajni za razumijevanje složene obiteljske i roditeljske dinamike tijekom i nakon razvoda. Razumijevanje i primjena ovih teorijskih koncepata u praksi obiteljske medijacije važna je za medijatore kako bi pravovremeno i učinkovito mogli osnažiti sudionike da, ukoliko i ne uspiju postići sporazum, unaprijede razinu spremnosti za preoblikovanje sukobljenog odnosa koji se, kada je riječ o roditeljima, nastavlja i nakon prekida partnerskih odnosa.

Pregledni članak

Primljeno: siječanj, 2020.

Prihvaćeno: svibanj, 2020.

UDK 364.62:316.624

DOI 10.3935/ljsr.v27i2.359

Kristina Urbanc¹

orcid.org/0000-0001-9576-1248

Sveučilište u Zagrebu

Pravni fakultet

Studijski centar socijalnog rada

Ključne riječi:

obiteljska medijacija,
roditeljski sukobi,
osnaživanje

1 Prof.dr.sc. Kristina Urbanc, socijalna radnica, e-mail: kristina.urbanc@pravo.hr

UVOD

U obiteljskoj medijaciji sudionici se često međusobno percipiraju prijetećima, kontrolirajućima, a komunikacija se nerijetko odvija kroz optuživanje te uključuje podjelu na npr. »onoga tko ima svu moć i kontrolira djecu« i »onoga koji zastrašuje, prijeti ili na neki drugi način iskazuje nasilje«. Sustavno razumijevanje obitelji i partnerskih odnosa pomaže stručnjacima da dobiju uvid u ove neučinkovite obrasce ponašanja sudionika u medijaciji. Tako, na primjer, ovakvi doživljaji partnera u procesu pripreme za medijaciju imaju važnu ulogu te ih je potrebno prepoznati i uvažiti (Haynes, 1992.; Tolle, 1999.; Anderson i Goollishan, 1992.). Što je ugroženija i važnija potreba ili vrijednost koju jedan partner percipira visoko u vlastitom sustavu vrijednosti i za koju se boji da će je izgubiti, tim veću moć pripisuje drugom partneru i spremniji je na defenzivno ponašanje. Agresivno, prijeteće ponašanje jednog partnera prema drugom pri tome može biti »krinka« za osjećaj bespomoćnosti i straha.

Osnažujuća intervencija medijatora pri tome može biti pomoć sudionicima u stjecanju uvida i imenovanju doživljaja »biti van kontrole« i osjećati se bespomoćnim te steći iskustvo (na medijaciji) kako je to kada te »čuju« i »vide«. Medijatorova uloga ovdje je da osigura prostor svakom sudioniku da bude »vidljiv« te da obje strane dobiju i razmotre relevantne informacije, moguće opcije te potrebe druge strane, uz mogućnost provjere razumijevanja.

Ključno i osnažujuće pri tome je da oboje dobiju istoznačnu, istovremenu informaciju iz istog izvora – medijatora – što se u stvarnosti rijetko kada dogodi s obzirom da u sukobu često sudjeluju i »navijački timovi« sudionika (članovi obitelji, prijatelji, odvjetnici) koji doprinose nerazumijevanju sadržaja, dvojbi oko relevantnosti, aktualnosti i usporedivosti dobivenih informacija te često »dolijevaju ulje na vatru« interpretirajući reakcije i emocije »druge strane«. Pravovremeno informiranje od strane medijatora u »sada i ovdje« uvjetima, uz mogućnost provjere razumijevanja i dijeljenja emocionalnih doživljaja pri tome, omogućavaju sudionicima da dođu do zajedničkog doživljenog razumijevanja te da postanu ravnopravni ili barem ravnopravniji pregovarači za medijatorskim stolom.

U kontekstu balansiranja moći u procesu medijacije, autorica Parkinson (2014., prema MacBeth, 2018.) koristi metaforu kartaške igre u kojoj partneri rijetko imaju jednake karte: češće jedan ima »jače« financijske adute dok drugi npr. ima veću bliskost s djecom ili veću podršku šire obitelji jer je upravo on ili ona »prevaren i ostavljen partner«. Medijator pri tome nema mogućnosti otvoriti »novi špil karata« i podijeliti ih pravednije. Do zastoja u medijaciji može doći ukoliko niti jedan od partnera nije spreman razmotriti drugačiju podjelu karata. Umijeće medijatora sastoji se u tome da osnaži sudionike medijacije kako bi prepoznali različite vidove moći koje svatko

od njih ima u kontekstu različitih područja života (djeca i roditeljstvo, stanovanje, financije, obitelj, zaposlenje).

Pod vidom toga, u radu će biti predstavljen koncept procesa osnaživanja i mogućnost primjene njegovih faza u medijaciji. Također će biti prikazani i neki teorijski koncepti koji doprinose razumijevanju sukoba roditelja te njihovih potreba za osnaživanjem u medijacijskom procesu. Koncept osnaživanja, koji predstavlja jedan od ključnih pristupa u kontekstu suvremenih profesionalnih pomažućih odnosa i koji je u fokusu ovog rada, bit će dopunjen teorijom privrženosti te teorijom samodeterminacije. Ovaj izbor teorijskih koncepata temeljen je na supervizijskom i edukativnom iskustvu autora, s obzirom na njihov doprinos razumijevanju sukoba roditelja te aktualnih potreba za osnaživanjem sudionika medijacijskog procesa.

TEORIJSKI OKVIR PROCESA OSNAŽIVANJA

Osnaživanje na području psihosocijalnog rada označava procese pomoću kojih pojedinci, grupa i zajednica zadobivaju moć, pristup društvenim resursima i kontrolu nad svojim životom. Praksa osnaživanja predstavlja rad s korisnicima koji su obespravljani, a uključuje prepoznavanje izvora njihove nemoći te učenje načina i metoda za postizanje željenih ishoda, aktiviranje snaga i resursa korisnika (Kletečki Radović, 2008.). Osnaživanje stavlja naglasak na smanjenje dominacije stručnjaka i povećanje individualnih izbora i samoodređenje. Ono započinje korisnikovim definiranjem potreba i željenih ishoda, a potom se kreće prema razvoju kapaciteta, identificiranju resursa i podrške koja je potrebna u dolasku do željenih ishoda. Proces osnaživanja objedinjuje četiri koraka: svjesnost, povezivanje i učenje, mobilizaciju ili akciju te doprinos dogovorenog, željenom ishodu. Svjesnost o tome da je promjena potrebna i da je korisnik zaista želi je početak procesa osnaživanja. Ishod prvog koraka je spremnost korisnika na prihvaćanje i razvijanje novih smjerova u kojima mu život može ići. Povezivanje se oslanja na prvi korak i odnosi se na povezivanje korisnika s drugim pojedincima, grupama i resursima kako bi naučio nove vještine i dobio prijeko potrebne informacije. Ishod povezivanja i učenja novih kompetencija (na primjer, u nošenju sa sukobom, stjecanjem odgovarajućih spoznaja o mogućim izborima) je povećanje prilika i izbora na putu prema željenim ciljevima. Treći korak je mobilizacija, odnosno akcija. U procesu učenja novih vještina i stjecanja znanja, povezivanja s ljudima sličnih interesa, povećava se motivacija kod korisnika za poduzimanjem konkretnih akcija. Stručnjak ovdje ima važan zadatak, a to je podupiranje korisnika da poduzme akcije u smjeru konstruktivnog rješenja aktualnog sukoba (ili barem konstruktivnijeg u odnosu na prethodne destruktivne obrasce rješavanja sukoba) te da pomogne korisniku u integraciji stečenih spoznaja, resursa i nekih novih obrazaca kako bi ih primijenio u svakodnevnom životu (Arai, 1997.).

Jezik kojim se stručnjak – medijator služi u razgovoru sa sudionicima medijacije treba biti razumljiv i lišen svakog oblika diskriminacije. Prema Čačinović Vogrinčić i sur. (2007.), razgovor je središnji prostor u kojemu se događa proces pomaganja, a sudionici u medijaciju često dolaze s iskustvom međusobnog obezvređivanja, osjećajem nepoštovanja i ponižavanja što dovodi do produbljivanja sukoba i međusobnog iscrpljivanja sudionika. Danas stručnjaci iz područja pomažućih djelatnosti znaju da je jezik moćno oružje: ono može korisnika osnažiti, ali i stigmatizirati i učiniti teškoću još teže podnosivom.

Za razliku od komunikacije u nekim drugim oblicima pomoći na području psihosocijalnog rada (savjetovanje, terapija), u medijaciji nije cilj da sudionik produbi vlastito individualno iskustvo, već da se sudionici, uz pomoć medijatora fokusiraju na ono što je zajedničko i na čemu se mogu temeljiti sporazumi u budućnosti. To nije lako izvesti, s obzirom da roditelji koji dolaze na medijaciju većinom imaju vlastitu percepciju (svatko svoju) kako bi život njih i djece trebao izgledati nakon prekida partnerske veze te imaju vrlo malo kapaciteta (ili nimalo) da uvažavaju percepciju druge strane. Zbog jakih emocija koje prate njihov dolazak u medijaciju, svatko od njih često je uvjeren da je njihova percepcija jedina ispravna, dok je percepcija druge strane »pogrešna« (Anderson, 1999.).

Uloga medijatora je da se, kao prvo, odupre porivu da iskaže vlastito mišljenje o percepciji pojedine strane te porivu da reagira iz svoje primarne profesije (npr. socijalnog radnika, psihologa, socijalnog pedagoga, pravnika), a potom da posvećeno sluša i zadrži mirnoću i nepristranost kako bi svojim ponašanjem osnažio sudionike da jasnije iskažu vlastite misli, ali i osjeća (Ajduković, 2012.). Kada ljudi steknu iskustvo da ih netko (medijator) posvećeno sluša, oni postaju otvoreniji prema vlastitim iskustvima, mislima, emocijama, nemaju više potrebu braniti se i »ukopavati« u vlastite pozicije te dolazi do osnaživanja kroz aktivaciju unutarnjih kapaciteta sudionika (Martinović, 2019.).

Slijedi opis prethodno navedenih faza kroz koje se odvija proces osnaživanja u kontekstu medijacije (Arai, 1997.).

Faza osvještavanja

Proces osnaživanja započinje osvještavanjem želje za promjenom (na primjer, prekid veze s partnerom u kojeg korisnik više nema povjerenja). Pojedinaac može biti motiviran nekom novom informacijom koju je čuo (na primjer, mogućnošću uključivanja na tržište rada, nakon dugotrajne financijske ovisnosti o partneru). Pokazalo se da ova faza može biti popraćena ljutnjom, frustracijom, s obzirom da svijest o potrebi za promjenom znači ujedno i neizvjesnost, »izlazak iz zone ugone«, investiranje za

nešto za što nismo sigurni da će uroditi željenim uspjehom. Prisutnost ambivalencije ovdje je uobičajena i očekivana, s obzirom da nema jamstva da će promjena dovesti do pomaka na bolje, na primjer, hoće li prekid partnerstva i osamostaljenje nakon dugotrajnog suživota u nezadovoljavajućoj vezi doista dovesti do bolje kvalitete života ili će značiti veću neizvjesnost, egzistencijalne brige, preopterećenost svakodnevnim brigom o djeci i sl. Ukoliko pojedinac ima jasnije definirane ciljeve i vizije što želi postići i koji su mu prioriteti pri tome važni, vjerojatnije je da će imati i više kapaciteta da izdrži rizik »putovanja u nepoznato«, odnosno, frustracije i napore koje sa sobom donosi učenje novih vještina i znanja (preuzimanje nekih uloga i funkcija koje je prethodno isključivo obavljao partner kao, na primjer, popravak automobila, plaćanje računa, odlaske na roditeljske sastanke, pomoć djeci u učenju i sl.). Time su ujedno i veći izgledi za ostvarenje željenih ishoda i općenito, bolju osobnu osnaženost na kraju procesa (Arai, 1997.).

Faza povezivanja

Nakon osvještavanja potrebe za promjenom, važno je da se pojedinac počinje povezivati s resursima, izvorima novih informacija, vještina i znanja, s drugim sudionicima, što rezultira usvajanjem novih vještina, povećavanjem mogućnosti odlučivanja, izbora (Arai, 1997.). Za roditelje koji su se odlučili na razvod te se ne uspijevaju dogovoriti o bitnim aspektima daljnjeg razdvojenog života, ovaj proces mogao bi uključivati odabir načina kako i gdje potražiti pomoć te prikupiti informacije. U ovoj fazi povezivanja s izvorom pomoći i informiranja medijator i/ili stručnjak – socijalni radnik u procesu obaveznog savjetovanja² ima ključnu ulogu u povezivanju pojedinca s praktičnim i socijalnim resursima. Uspješan ishod ove faze je smanjeni osjećaj izolacije te pojačano samopoštovanje i samopoimanje.

Osim toga, povezivanje uključuje i emocije te predstavlja način usklađivanja s drugima, u ovom slučaju, sa sukobljenim partnerom. Povezivanje s primarnim emocijama drugih (strah, ljutnja, gađenje, iznenađenje, sreća), prema Piorkovska i Wrobel (2017.), omogućava sudionicima da se osjete vidljivima, doživljenima te potiče učinkovitiju samoregulaciju emocija, a time i samoosnaživanje. Ovo je veoma važno naročito kada partneri doživljavaju da su im ugrožene neke ključne vrijednosti (bliskost, dosadašnji način života, odnosi s osobama koje su im do sada bile izvor podrške) te na primarne emocije reaguju različitim psihološkim obranama (agresivnim

2 Ovisi o tome jesu li se sudionici samoinicijativno odlučili rješavati svoj sukob u medijaciji ili su upućeni u medijaciju od strane centra za socijalnu skrb tijekom postupka obaveznog savjetovanja u kontekstu pokretanja razvoda braka. Tijekom obaveznog savjetovanja socijalni radnik u CZSS-u sa sudionicima vodi motivirajući razgovor te ih priprema za ulazak u proces medijacije.

ponašanjem, povlačenjem, izljevima bijesa i sl.) što može prikrivati osjećaj izoliranosti, straha, osamljenosti uslijed prekida veze.

Faza akcije

U ovoj fazi pojedinac postaje sve spremniji poduzimati određene korake, a uloga medijatora je da ga u tome podrži, osnaži. Faza mobilizacije ili akcije uključuje sudjelovanje pojedinca u smjeru željene promjene (sudjelovanje u aktivnostima, redoviti dolasci na medijaciju ili druge oblike podrške, obavljanje »domaćih zadaća«, odnosno, prethodno dogovorenih zadataka između susreta, želja pojedinca da se pokaže dobrim, da sudjeluje u izradi plana roditeljske skrbi, da sačuva posao i sl.). Ovakvo sudjelovanje može dovesti do povećanog osjećaja kompetentnosti te »Ja to mogu!« učinka, što pak, u obliku »pozitivne spirale« pojačava samopoštovanje te može potaknuti pojedinca na daljnje akcije.

Faza doprinosa

Ova faza uključuje integraciju vještina, znanja i resursa stečenih u prethodnim fazama u svakodnevni život pojedinca. Na primjer, pojedinac samosvjesnije i samostalnije donosi odluke i osvještava svoje izbore (na primjer, kako razgovarati, kako »ne izgubiti živce«, kako pristupiti rješavanju neke nove teme koja se otvorila u skrbi za dijete, kako potražiti pomoć kada je potrebna i sl.), primjenjuje stečeno znanje u svojoj svakodnevnicu.

Zašto je važno poznavanje ovih teorijskih koncepata u obiteljskoj medijaciji, naročito kada je riječ o medijaciji razvoda? Uloga medijatora uključuje ohrabivanje daljnjeg razvoja redefiniranja odnosa (partnerstvo sudionika prestaje razvodom, no roditeljski odnos i dalje traje) te pružanje podrške sudionicima u smjeru traženja obostrano prihvatljivog rješenja, ako je ona potrebna. Ukoliko medijator i ostali stručnjaci koji sudjeluju u osvještavanju, informiranju, povezivanju i podršci na akciju partnerima u razvodu imaju na umu da intenzivno emocionalno iskustvo gubitka aktivira i potiče defenzivne reakcije (ljutnju, pa čak i nasilje), lakše će čuvati poziciju neutralnosti i nepristranosti u procesu osnaživanja. Također će imati bolje razumijevanje o fazi i razini promjena kroz koje prolaze roditelji tijekom razvoda kao i o njihovim potrebama za osnaživanjem (da »budu doživljeni«) te da u medijaciji ostavi dovoljno prostora i vremena i za regulaciju emocija. Upravo je zbog toga u profesionalnu izobrazbu i podršku samih medijatora važno integrirati ove teorijske spoznaje.

PODRŠKA RODITELJIMA U RAZDOBLJIMA SUKOBA I PREKIDA PARTNERSTVA

Neovisno o razvodu, odnosno, sukobima roditelja, ono što povećava vjerojatnost roditeljskog ponašanja da će podupirati prava i potrebe djeteta jest znanje da može prepoznati i odgovoriti na potrebe djeteta u skladu s razvojnim očekivanjima, motivacija roditelja da štiti dijete i stavi njegove potrebe kao prioritet, materijalni, osobni i drugi resursi te prilike da se bavi djetetom (prostor, vrijeme) (Mainstone, 2014., prema Profaca, 2015.; Pećnik i Starc, 2010.). Općenito se pokazalo kako se dugoročni odnos između djeteta i roditelja s kojim dijete ne živi u najvećoj mjeri formira tijekom prve godine nakon razvoda, što je ključno i zbog podrške roditelju s kojim dijete ne živi (McIntosh, 2003., prema Profaca, 2010.). Radi bolje prilagodbe djeteta, važno je kakvo će biti pojedinačno roditeljstvo svakog od roditelja nakon razvoda (odnosno, kako će izgledati kontakti s roditeljem s kojim dijete ne živi, kakav će biti intenzitet sukoba, kakvu će podršku imati pri tome dijete) (Milne, Folberg i Salem, 2004.). Ukoliko se sukob roditelja nadalje produbljuje i nakon razvoda te otežava djetetovu prilagodbu i narušava odnos sa svakim od roditelja, važno je promišljati o odgovarajućim oblicima podrške roditeljstvu i nakon razvoda, o čemu će biti više riječi u nastavku rada. Riječ je o pristupima pružanja podrške roditeljima, odnosno obitelji koji se temelje na elementima osnaživanja i sustavnom razumijevanju sukoba, roditeljstva i obitelji (Bronfenbrenner, 1977.).

Ovdje će biti prikazan model obiteljske grupne konferencije, ili kako se još u literaturi naziva, model obiteljskog donošenja odluka (eng. *Family group conference* ili *Family group decision making*) te individualizirani suradni projekt pomoći roditeljima kada je riječ o sukobima roditelja i općenito, o kriznim obiteljskim razdobljima. Ovi su modeli podrške konceptualno i vrijednosno u skladu s teorijskim paradigmama suvremenog socijalnog rada koji naglašavaju važnost osnaživanja i participacije korisnika (kako odraslih tako i djece) u suodlučivanju o pitanjima koja se tiču promjena u njihovim životima. Mnogi se autori slažu kako je ovo područje zapravo istraživački zanemareno te je potrebno posvetiti mu dodatnu pažnju u budućnosti (Merkel-Holguin i sur., 2020.; Mitchell, 2020.).

Grupna obiteljska konferencija predstavlja suvremeni model podrške djeci i obiteljima koje se suočavaju s različitim životnim poteškoćama. Koncept se temelji na aktiviranju vlastitih snaga obitelji kao sustava kako bi razriješile i prebrodile životne krize i probleme s kojima se suočavaju (Holland i O'Neill, 2006.). Iako ne postoje relevantni empirijski podaci o ishodima intervencija temeljenih na ovom modelu, tijekom posljednjih desetak godina nekolicina autora ukazivala je na osnažujući učinak donošenja odluka u kontekstu obiteljske grupne konferencije u socijalnom radu

s djecom i mladima ali i s odraslim korisnicima te na području mentalnog zdravlja (Dalby i Løfsnæs, 2008.; Horverak, 2009.; Jensen i sur., 2005., prema Johansen, 2020.). Izvorno, riječ je o novozelandskom modelu temeljenom na maorskom tradicionalnom pristupu mobiliziranju šire obitelji i lokalne zajednice u procesu rješavanja problema i odlučivanja u obitelji. Model je temeljen na procesu stjecanja (ili ponovnog stjecanja) moći u donošenju odluka o skrbi za dijete i obitelji (Johansen, 2020.). Pri tome je ključna uloga stručnjaka educiranih za pružanje podrške u kontekstu ovog modela. Obiteljski susreti (konferencije) održavaju se na neutralnom »terenu«, a stručnjaci, koji su najčešće zaposleni u organizacijama civilnog sektora, imaju suradnju s lokalnim centrima za socijalnu skrb, lokalnim školama, vrtićima i drugim institucijama relevantnima za život obitelji. Ovaj model podrške namijenjen je obiteljima u krizi kada su smanjeni ili onemogućeni roditeljski kapaciteti da djeci pruže adekvatnu roditeljsku skrb (uslijed razvoda, gubitaka, nezaposlenosti, ovisnosti i sl.) (Havnen i Christiansen, 2014.; Burgund, 2014.; Frost, Abram, and Burgess, 2014.; Olson 2009.; Huntsman 2006., prema Edwards i Parkinson, 2018.).

Rezultati kvalitativne studije koju je provela Mitchell (2020.) s ciljem istraživanja doprinosa obiteljske grupne konferencije dugoročnim učincima skrbi za djecu i obitelji u riziku ukazali su na važnost osobnog iskustva sudjelovanja korisnika u procesu odlučivanja. Nadalje, pokazalo se da na ishode može utjecati što stručnjaci čine i kako to čine, što upućuje na ključnu ulogu odnosa između stručnjaka i korisnika u razumijevanju postizanja dugoročnih ishoda. Zaključno, Mitchell ističe da je značajno tko definira krajnji ishod intervencije i u koje svrhe te općenito ova autorica ukazuje na važnost propitivanja načina definiranja i vrednovanja ishoda na području skrbi za djecu.

Rezultati aktualnih istraživanja pokazali su kako obiteljska grupna konferencija može imati i terapijske učinke prilikom rješavanja obiteljskih sukoba te može doprinijeti unapređenju interpersonalne komunikacije u radu s dugoročnim korisnicima socijalnih usluga (Johansen, 2020.). Weigensberger i suradnici (2009.) govore o sve raširenijoj primjeni obiteljske grupne konferencije, no ujedno ističu i manjak empirijskih podataka koji bi upućivali na učinke primjene ovog modela, a studija koju su i sami proveli na nacionalno reprezentativnom uzorku nije pokazala statistički značajne razlike u rezultatima između skupine djece koja je imala iskustvo sudjelovanja u obiteljskoj grupnoj konferenciji i onih koji to iskustvo nisu imali.

Za razliku od njih, Merkel-Holguin i suradnici (2020.) izvijestili su o trogodišnjem projektu praćenja primjene obiteljske grupne konferencije koji su ukazali na razlike u perspektivi članova obitelji, ali i perspektivi stručnjaka, s obzirom na veću razinu osnaženosti i transparentnosti te uključenosti u donošenje odluka u odnosu na one koji nisu sudjelovali u primjeni ovog modela.

Regionalna iskustva primjene ovog modela opisana su u prikazu skupa *In fondacije* za unapređenje socijalne uključenosti djece i mladeži u BiH, pod naslovom

»Obiteljska grupna konferencija – suvremeni model podrške obitelji«, autora Božić i sur. (2017). U okviru skupa prikazan je program razvijanja modela u BiH, od 2011. do 2016. godine, kada je organizirana prva edukacija stručnjaka izvan sustava socijalne skrbi i stručnih djelatnika Centra za socijalni rad Sarajevo i Centra za socijalni rad Banja Luka. U sklopu ovog programa, educirani stručnjaci van sustava imaju ulogu da, na prijedlog i inicijativu lokalnog centra za socijalnu skrb, ponude mogućnost obiteljske grupne konferencije korisnicima koji se sučavaju sa širokom spektrom poteškoća, a među njima su i sukobi roditelja te nemogućnost samostalnog i konstruktivnog rješavanja sukoba, imajući u vidu dobrobit djece. Pri tome, osim članova obitelji koji su uključeni u krizu, u ovaj vid podrške mogu biti uključeni i članovi njihove socijalne mreže, prijatelji, kolege, susjedi te ostali koji su voljni uključiti se i doprinijeti razrješavanju krize na dobrobit članova obitelji. Od svih uključenih traži se da definiraju svoj doprinos planu izlaska iz krize, s izuzetkom predstavnika centra za socijalnu skrb te samog koordinatora obiteljske konferencije, koji inicira i facilitira cijeli proces, ali ne sudjeluje u samom dogovaranju sudionika o planu. Plan sadrži konkretne korake i aktivnosti s dogovorenim rokovima te ne smije ugrožavati ničiji integritet i mora biti u skladu sa zakonom (Božić i sur., 2017.).

Teorijski temelji ovog modela počivaju na konceptu kriznih intervencija, sistemskoj teoriji te modelu kompetencija, s obzirom da je jedan od ciljeva svake intervencije u sklopu obiteljske grupne konferencije povećanje kompetencija sudionika za nošenje s krizom. Osnažujući pristup sastoji se u tome da članovi obitelji postavljaju svoje ciljeve u sklopu obiteljskog plana te stječu veću razinu kontrole nad situacijom općenito (Satir, 1995.). Istovremeno, model uključuje sudjelovanje i suradnju članova šire obitelji i/ili socijalne mreže obitelji kao i ustanova i organizacija koje pružaju različite usluge djeci, roditeljima i obitelji (Havnen i Christiansen, 2014., prema Edwards i Parkinson, 2018.).

Za razliku od mnogih »institucionalnih« intervencija u kojima djeca i mladi nemaju »glas« i ulogu u odlukama koje vode promjeni, čak su i »nevidljivi« pri donošenju nekih ključnih obiteljskih odluka, model obiteljske grupne konferencije naglasak stavlja na participaciju djece i mladih u procesu, čuvajući prostor za iskazivanje njihovih perspektiva, želja i potreba. Omogućavanje sigurnosti, odnosno reduciranje djetetove zabrinutosti za odnose među roditeljima i u obitelji prilikom iskazivanja vlastitih stajališta pokazalo se izuzetno važnim prilikom provođenja ovog modela intervencije. Za mlađu djecu pokazalo se neophodnim u ovom procesu osigurati podršku osobe koja će ih zastupati tijekom obiteljske grupne konferencije. Iskustva nekih autora govore o važnosti ovakve redistribucije moći u rješavanju obiteljskih poteškoća te visokoj razini zadovoljstva od strane djece kada imaju priliku iskazati svoje mišljenje uz podršku odabranih predstavnika (obitelji, šire rodbine, drugih članova socijalne

mreže) (Aziz, 2011.; Weigensberg, Barth i Guo, 2009.; Morris i Burford, 2007., prema Edwards i Parkinson, 2018.).

Tijekom posljednjeg desetljeća kao jedan od oblika podrške razvio se i model individualiziranog suradnog projekta pomoći obitelji koji se temelji na teorijskom konceptu suradnog odnosa, prema Čačinović Vogrinčić i sur. (2007.). Pri tome se suradni odnos opisuje kao odnos u kojem stručnjak i korisnik uspostavljaju proces pomoći. Izvorno, ovaj se koncept primjenjuje u socijalnom radu, međutim, moguća je primijeniti i u kontekstu psihosocijalnog pristupa te obiteljske medijacije kao socijalne usluge. Suradni odnos olakšava proces pomaganja jer omogućuje istraživanje i stvaranje željenih ishoda. Suradni odnos u procesu pomaganja omogućava lakše zajedničko »putovanje« prema definiranom ishodu, a postizanje napretka postaje jednostavnijim. DePanfilis i Salus (2003.) navode da je razvoj suradnog odnosa u radu s obiteljima ključ promjene neučinkovitih obrazaca.

Ovaj model pomoći kreće iz pretpostavke da je svaki korisnik kao i svaka obitelj jedinstvena s obzirom na specifičnosti suočavanja sa životnim problemima pa tako i sukobima te da je jedinstvena s obzirom na resurse, vlastite jake strane kojima raspolaže te je ovdje riječ o »individualiziranom projektu« u smislu njegove neponovljivosti, s obzirom da se oblikuje za svakog korisnika, odnosno obitelj posebno i iznova.

Projekti su individualizirani jer se oblikuju za svakog sudionika, odnosno obitelj posebno, pod vidom toga ne pretpostavlja tipizirana, gotova rješenja s obzirom da svaka obitelj ima svoje specifične načine kako se nosi sa sukobima. Projekti su suradni jer u svakodnevnom jeziku i svakodnevnom životu ljudi konkretiziraju dogovorene promjene, zadatke, udio pojedinca i rokove zajedno s dogovorom za sljedeći sastanak. Govorimo o projektima koji se odvijaju u vremenu i koji su usmjereni prema dogovorenom željenom ishodu te nemaju za cilj doprinijeti ovisnosti sudionika o sustavu, medijatoru ili nekom drugom stručnjaku.

Ovi modeli podrške imaju širi fokus od samog procesa medijacije i razlikuju se po svojoj suštini i tehnikama, međutim, mogu predstavljati dodatnu ili naknadnu podršku sudionicima nakon medijacije, s obzirom da su iskustva iz prakse pokazala kako je visoko strukturirani medijacijski proces s ciljem postizanja sporazuma često neprimjeren za zahvaćanje kompleksne emocionalne dinamike pa čak i kod onih sudionika koji nisu međusobno neprijateljski raspoloženi. Osim toga, pokazalo se da je i sama provedba sporazuma često vrlo kompleksna i neodrživa, naročito ako je bila isključivi predmet direktivnog pristupa u procesu medijacije s obzirom da su potrebe obitelji, roditelja i djece kompleksnije od toga. U tom kontekstu, važno je da medijator poznaje i koristi određene teorijske koncepte (teoriju privrženosti, teoriju roditeljskih stilova te teoriju samodeterminacije) o kojima će biti više riječi u daljnjem tekstu, a koji se odnose na složenu obiteljsku i roditeljsku dinamiku tijekom i nakon razvoda.

Teorijski doprinos razumijevanju roditeljskih sukoba tijekom razvoda braka

Teorija privrženosti prije svega stavila je u fokus dugoročne interpersonalne odnose između djeteta i roditelja, odnosno, skrbnika ističući važnost razvoja djetetovog doživljaja sigurnosti i zaštićenosti u odnosu. Prema Bowlbyju (1988., prema Bretherton, 1992.), riječ je o prilagodljivom sustavu ponašanja. Od polovice prošlog stoljeća pa do kraja 80-ih godina, kako se razvijala, teorija privrženosti kontinuirano je doprinosila razvoju spoznaja uloge sigurnosti odnosa između roditelja i djece, ali i važnosti dugoročnih posljedica nesigurne privrženosti, što je omogućilo bolje razumijevanje bliskih, odnosno intimnih odnosa u odrasloj dobi (Bowlby, 2007.). To je također i promijenilo značaj proučavanja iskustava privrženosti iz primarnih obitelji pod vidom istraživanja i jačanja sposobnosti pojedinca da stvori sigurne intimne odnose u odrasloj dobi, pri čemu to nadilazi isključivo funkcionalnu definiciju intimnih odnosa u smislu zadovoljavanja potrebe za spolnošću, rađanja djece i roditeljstva. Značaj ove teorije je i u spoznaji da je odnos dvoje odraslih intiman onda kada sadrži emocionalnu povezanost te ključne elemente sigurne privrženosti – doživljaj sigurnosti, pripadnosti te povjerenja (Erzar i Erzar Kompan, 2011.; Hajnić, 2014.).

Prilikom procjene interakcija između djeteta i roditelja ova se teorija koristi kako bi se utvrdila kvaliteta roditeljske skrbi u smislu primjerenosti, pravovremenosti i predvidivosti roditeljevih odgovora na djetetove potrebe te konstruktivnost, podržavajući ton i usklađenost njegovih obraćanja djetetu. Dimenzije roditeljskog ponašanja o kojima pri tome govori Ainsworth (1973.) su senzitivnost, odnosno neosjetljivost roditelja, prihvaćajuće, odnosno, odbacujuće roditeljevo ponašanje, suradno, odnosno uplitajuće te pristupačno, odnosno ignorirajuće ponašanje roditelja obzirom na signale kojima dijete iskazuje svoje potrebe. U kontekstu intenzivnih i prolongiranih roditeljskih sukoba djetetov doživljaj sigurnosti, pripadnosti i povjerenja (koji predstavljaju suštinu sigurne privrženosti) dolazi u pitanje, s obzirom da roditelji u fokusu imaju sukob te njihovi kapaciteti pravovremenog odgovora na potrebe djeteta mogu biti značajno smanjeni. O tome je važno voditi računa tijekom medijacije te vraćati fokus na potrebe djeteta i osnaživati roditelje da što prije (ponovno) preuzmu svoje uloge s obzirom da vrijeme nije na strani djeteta (u smislu da dijete odrasta tijekom sukoba i ne može čekati kraj katkada dugotrajnih i iscrpljujućih roditeljskih dogovora). Ograničenje ove teorije je u njezinoj fokusiranosti na dijadu, odnosno, odnos roditelja i djeteta, pri čemu se zanemaruju činitelji iz okoline koji utječu na formiranje »sigurne baze«.

U procesu medijacije teorija privrženosti nije važna samo u odnosu između roditelja i djeteta već i između roditelja i medijatora, s obzirom da se koncept »sigurne baze« smatra integralnim za različite vidove procesa u psihosocijalnom radu, kao što

su savjetovanje, psihoterapija, supervizija te možemo reći da je jednako važan i u medijaciji. Sigurna baza ima zaštitnu ulogu u ovim procesima u kojima se sudionici osjećaju ranjivima s obzirom da dobivaju poruku da nisu sami u svojoj izloženosti i naporima da naprave promjenu u konstruktivnom smjeru te da će im stručnjak (medijator, supervizor, savjetovatelj, terapeut) biti dostupan tijekom procesa (Pistole i Watkins, 1995., prema Rožič, 2018.).

Drugo značajno teorijsko izvorište kada u procesu medijacije imamo u fokusu roditeljske kompetencije nailazimo u teoriji roditeljskih stilova koje su razradili Maccoby i Martin (1983.) pri čemu promatramo razine zahtjevnosti, odnosno, roditeljske kontrole koju roditelj ima u odnosu na dijete te razinu emocionalne topline. Autoritarni roditeljski stil odlikuje se emocionalnom hladnoćom te visokom zahtjevnošću u odnosu na dijete, dok autoritativni, odnosno demokratski stil roditeljstva uključuje također velika očekivanja, ali i toplinu. Na »drugom kraju« razlikujemo dva roditeljska stila koji se odlikuju niskim očekivanjima od djeteta, s time da je zanemarujući roditeljski stil karakteriziran hladnoćom, a permisivni stil obilježen je emocionalnom toplinom.

Ograničenje ovog koncepta je njegovo pretjerano pozitivističko tumačenje, prema kojem su roditeljska ponašanja promatrana isključivo kao uzroci, a djetetove reakcije kao posljedice roditeljevih ponašanja obuhvaćenih nekim specifičnim stilom u smislu da »roditelj nešto radi djetetu«, pri čemu dijete razvija određeni tip prilagodbe, dakle, pretpostavka je da je riječ o jednosmjernoj interakciji. Valja napomenuti kako je osnovna razlika između permisivnog i demokratskog roditeljskog stila u zahtjevnosti što može predstavljati sinonim za kontrolu nad djetetom, koja pak ne znači ujedno i dobar socijalizacijski ishod za dijete, a često se zamijeni s roditeljskim znanjem o djetetu i poznavanjem djeteta (tko su mu prijatelji, što voli, kuda ide s društvom, što ne voli i sl.). Tako se, na primjer, primjena puno kontrole nad djetetom nerijetko smatra pozitivnom jer se to povezuju s dobrom prilagodbom adolescenata, što pak opovrgavaju rezultati istraživanja (Stattin i Kerr, 2000.; Fuligni i Eccles, 2005., prema Lacković Grgin, 2009. i 2011., Vizek Vidović i sur., 2003.). Stoga je važno da medijator bude upoznat s različitim manifestnim oblicima roditeljskih stilova – ne zbog toga da donosi odluke umjesto roditelja, već zato da ima dublje razumijevanje i širu sliku obiteljskog konteksta te da se suzdrži od zauzimanja pristrane pozicije u odnosu na sudionike u svrhu učinkovitijeg osnaživanja roditelja.

Treće teorijsko izvorište relevantno za kontekst medijacije roditeljskih sukoba, prema edukacijskom i supervizijskom iskustvu autora, predstavlja teorija samodeterminacije (Deci i Ryan, 2000.) koja objašnjava postizanje autonomno regulirane motivacije kao proces internalizacije tijekom kojeg se zadovoljavaju potreba za autonomijom, kompetencijom i povezanošću, koje, kada su zadovoljene, vode do samomotivacije i mentalnog zdravlja, a kada su zanemarene, vode do smanjene

motivacije i narušene opće dobrobiti (Deci i Ryan, 2000.). Isti autori naglašavaju i ulogu intrinzične motivacije u ostvarenju ljudskih potencijala, odnosno, prihvatanja i suočavanja s izazovima kako bi se proširili vlastiti kapaciteti istraživanja i učenja, što je pak, prema ovim autorima, bitno za kognitivni i socijalni razvoj pojedinca, te predstavlja osnovni izvor ugone i vitalnosti tijekom života.

Iz perspektive osnaživanja roditeljskih kompetencija, važno je naglasiti kako veća uključenost roditelja u svakodnevni život djece (dakle, aktivnosti i postupci, a ne nadzor roditelja, minimaliziranje kontrole, davanje izbora i uvida u racionalu roditeljevih zahtjeva te prepoznavanje i priznavanje djetetove perspektive i njegovih potreba) omogućava više strukture i veću podršku autonomiji te smanjuje rizik od sklonosti problemima u ponašanju, niskog samopoštovanja i lošije samoregulacije djeteta (Pećnik i Tokić, 2011.). Roditelj s kojim dijete ne živi nakon razvoda u većem je riziku da će biti isključen iz djetetove svakodnevnice, ali i iz nekih drugih njemu važnih trenutaka u životu djeteta. Stoga je o tome važno progovoriti u medijaciji roditeljskih sukoba kao o mogućim preprekama u zajedničkoj brizi o djetetu nakon razvoda. Kao ključni osnažujući korak u smjeru konstruktivne promjene možemo prepoznati suglasnost roditelja oko pristanka na medijaciju u smislu prepoznavanja zajedničke potrebe za prihvatanjem profesionalne pomoći.

Razumijevanje teorijskih obrazaca u okviru kojih roditelji djeluju, naravno, ne daje medijatoru gotove odgovore na pitanja o roditeljskim postupcima, ali mu omogućava propitivanje vlastitih spoznaja te procesa dolaska do tih spoznaja u smislu: »Kako znam to što znam, po čemu zaključujem da je ovdje riječ o visoko kontrolirajućem ponašanju i kako to utječe na moju poziciju medijatora u procesu, kojoj ,strani' se u ovom času osjećam bližim, kakvo je moje iskustvo i kako ove spoznaje doprinose mojoj nepristranosti?«

ZAKLJUČAK

Obiteljska medijacija namijenjena je sukobljenim članovima obitelji kako bi uz odgovarajuću pomoć razriješili sporna pitanja. Osim postizanja konkretnog sporazuma koji će obuhvatiti sporna pitanja, kroz proces medijacije moguće je i preoblikovati konfliktni odnos sukobljenih strana što je naročito važno kada je riječ o odnosu koji ne prestaje nakon sukoba, već se neki njegovi vidovi nastavljaju (ili se nastavljaju unatoč sukoba), kao što je to slučaj kod roditeljstva, koje se nastavlja i kada je partnerstvo zaključeno. Da bi se ovaj proces mogao odvijati, važno je u medijaciji osnažiti sudionike da iskoriste svo znanje, snage i resurse kako bi promijenili nepovoljne okolnosti života i dobili (ili vratili) doživljaj kontrole nad promjenama koje im se događaju (Urbanc i Ajduković, 2010.).

Medijacija je specifična socijalna usluga koja u kontekstu razvoda braka ima fokus na sastavljanje sporazuma skrbi o djeci, no osim formalnog, ne mora isključivati i emocionalne aspekte ovih promjena te u svojoj suštini sadrži sva bitna obilježja osnaživanja sudionika (Martinović, 2019.). Da bi medijacija mogla ostvariti svoj puni potencijal (i formalni i emocionalni, osnažujući, odnosno, podržavajući), važno je da medijator u svojem pristupu koristi sve one elemente koji potiču samoodređenje i prihvaćanje te da sudionicima predstavlja autentični model stvaranja osnažujućih odnosa.

Razumijevanje ovih sadržaja važno je radi sagledavanja uloge medijatora koji zauzima metapoziciju u odnosu na više aspekata: u odnosu na sukob, u odnosu na profesionalni vrijednosni sustav te poziciju i mandat koji ima kao stručnjak svoje primarne profesije i kao djelatnik neke ustanove ili udruge i konačno, u odnosu na vlastiti sustav vrijednosti, osobno mišljenje i iskustvo (biti roditelj, biti partner, biti član vlastite primarne obitelji itd.). Pod vidom toga, važno je da medijator poznaje i primjenjuje relevantne teorijske koncepte kao što su koncept osnaživanja, teorija privrženosti, teorija roditeljskih stilova, teorija samodeterminacije i druge, kako bi smanjio rizik od pristranosti te kako bi pravovremeno i učinkovito osnažio sudionike da što se kompetentnije zastupaju i sporazumiju u procesu medijacije.

LITERATURA

1. Ainsworth, M. (1973). The development of infant-mother attachment. In: Caldwell, B. M. & Riccuti, H. M. (eds.), *Review of child development research*, 3, 1-94.
2. Ajduković, M. (2012). Vještine interpersonalne komunikacije. U: Žižak, A., Vizek Vidović, V. & Ajduković, M. (ur.), *Interpersonalna komunikacija u profesionalnom kontekstu*. Zagreb: Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, 93-146.
3. Anderson, H. & Goolishian, H. A. (1992). The client is the expert: A not-knowing approach to therapy. In: McNamee, S. & Bergen, K. (eds.), *Therapy as social construction*. Newbury Park, CA: Sage. 25-39.
4. Anderson, W. T. (ed.) (1999). *Truth about the truth*. New York: G. P. Putnam's Sons, 137-144.
5. Arai, S. (1997). Empowerment: From the theoretical to the personal. *Journal of Leisureability*, 24 (1), 3-11.
6. Beck, R. C. (2003). *Motivacija, teorija i načela*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
7. Bowlby, R. (2007). *The secondary attachment: A look at Bowlby's theory*. Preuzeto s: <http://theattachedfamily.com> (12.12.2019.).

8. Božić, A., Ivanović, L. & Tadić-Lesko, K. (2017). Javni-stručni skup »Obiteljska grupna konferencija – suvremeni model podrške obitelji u riziku«. *Revija za socijalnu politiku*, 24 (1), 107-113. <https://doi.org/10.3935/rsp.v24i1.1437>.
9. Bretherton, I. (1992). The origins of attachment theory: J. Bowlby and M. Ainsworth. *Developmental Psychology*, 92/28, 759-775.
10. Bronfenbrenner, U. (1977). Toward an experimental ecology of human development. *American Psychologist*, 32 (7), 513-531.
11. Čačinović Vogrinčić, G., Kobal, L., Mešl, N. & Možina, M. (2007). *Uspostavljanje suradnog odnosa i osobnog kontakta u socijalnom radu*. Zagreb: Biblioteka socijalnog rada Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
12. Deci, E. L. & Ryan, R. M. (1985). *Intrinsic motivation and self-determination in human behavior*. New York: Plenum Press.
13. Deci, E. L. & Ryan, R. M. (2000). The »What« and »Why« of goal pursuits: Human needs and the self determination of behavior. *Psychological Inquiry*, 11 (4), 227-268.
14. DePanfilis, D. & Salus, M. (2003). *A guide for caseworkers, study notes for United States philosophy*. U.S. Department of health and human services. Preuzeto s: <https://www.doccity.com/en/child-protective-services-a-guide-for-caseworkers-lecture-notes-united-states-philosophy-diane-de-panfilis/43182/> (12.12.2019.).
15. Erzar, T. & Erzar Kompan, K. (2011). *Teorija navezanosti*. Celje: Celjska Mohorjeva družba.
16. Haynes, J. (1988). Power balancing. In: Folberg, J. & Milne, A. (eds.), *Divorce mediation and practice*. New York: The Guilford Press, 277-296.
17. Holland, S. & O'Neill, S. (2006). »We had to be there to make sure it was what we wanted« enabling children participation in family decision-making through the family group conference. *Childhood*, 13, 91-111. <https://doi.org/10.1177/0907568206059975>.
18. Edwards, D. & Parkinson, K. (2018). *Family group conferences in social work*. Bristol: Policy Press University of Bristol.
19. Hajnić, Lj. (2014). Sindrom otuđenja roditelja. *Ljetopis socijalnog rada*, 21 (1), 169-178. <https://doi.org/10.3935/ljsr.v21i1.1>.
20. Grgin, K. (1996). *Edukacijska psihologija*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
21. Jelavić, M. (2010). Djeca i konfliktni razvodi. U: Osmak Franjić, D. (ur.), *Zbornik priopćenja s Godišnje konferencije Mreže pravobranitelja za djecu Jugoistočne Europe i stručnih rasprava pravobranitelja za djecu RH*. Zagreb: Pravobranitelj za djecu, 5-7.

22. Johansen, S. (2020). Therapeutic features of the family group conference when applied for long-term social assistance recipients. *Journal of Family Social Work*, (23) 277-292. <https://doi.org/10.1080/10522158.2019.1709245>.
23. Kletečki Radović, M. (2008). Teorija osnaživanja u socijalnom radu. *Ljetopis socijalnog rada*, 15 (2), 215-242.
24. Lacković Grgin, K., Nekić, M. & Penezić, M. (2009). Usamljenost žena odrasle dobi: Uloga percipirane kvalitete bračnog odnosa i samostišavanja. *Suvremena psihologija*, 12 (1), 7-21.
25. Lacković-Grgin, K. (2011). Doživljaj i praksa roditeljstva u različitim životnim razdobljima. *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja*, 20 (4), 1063-1083. <https://doi.org/10.5559/di.20.4.07>.
26. Lund, M. (1984). Research on divorce and children. *Family Law*, 14, 9. Preuzeto s: <http://www.justice.gc.ca> (28.12.2019.).
27. MacBeth, L. E. (2018). *The art of family mediation: Theory and practice*. Heathrow: Vondenplas Publishing.
28. Maccoby, E. & Martin, J. (1983). Socialization in the context of the family: Parent-child interaction. In: Hetherington, E. M. (ed.), *Handbook of child psychology: Socialization, personality and social development*. Vol 4, New York: Wiley, 1-101.
29. Martinović, J. (2019). *Primjena modela transformativne medijacije u obiteljskim sukobima*. Završni rad. Specijalistički studij obiteljske medijacije Zagreb: Studijski centar socijalnog rada, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
30. Merkel-Holfguin, L., Schwab-Reese, L., Drury, I., Heather, A. & Hollinshead, D. (2020). Nothing about me without me: Children and young people's experiences with family group conference. *Journal of Family Social Work*, (25) 27-36. <https://doi.org/10.1111/cfs.12648>.
31. Miller, G. H. (2002.). The psychological best interest of the child is not the legal best interest. *The Journal of the American Academy of Psychiatry and the Law*, 30, 196-200.
32. Milne, A. L., Folberg, J. & Salem, P. (2004). The evolution of divorce and family mediation: An overview. In: Folberg, J., Milne, A. L. & Salem, P. (eds.), *Divorce and family mediation: Models, techniques and applications*. New York: The Guilford Press, 3-25.
33. Mitchell, M. (2020). Reimagining child welfare outcomes: Learning from Family group conferencing. *Journal of Family Social Work*, (25), 211-220. <https://doi.org/10.1111/cfs.12676>.
34. Piorkovska, M. & Wrobel, M. (2017). *Basic emotions*. Preuzeto s: <https://www.researchgate.net/publication/318447136> (12.12.2019.).

35. Pećnik, N. & Tokić, A. (2011). *Roditelji i djeca na pragu adolescencije*. Zagreb: Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti.
36. Pećnik, N. & Starc, B. (2010). *Roditeljstvo u najboljem interesu djeteta i podrška roditeljima najmlađe djece*. UNICEF. Preuzeto s: <https://www.unicef.org/croatia/publikacije>. (12.12.2019.).
37. Pećnik, N. & Profaca, B. (2015). *Roditeljstvo koje podupire prava i potrebe djeteta*. Neobjavljeni materijali s predavanja. Specijalistički studij obiteljske medijacije, Zagreb: Studijski centar socijalnog rada, Pravni fakultet u Zagrebu.
38. Profaca, B. (2010). Učinci izraženog roditeljskog sukoba tijekom razvoda na dijete. U: Osmak Franjić, D. (ur.), *Djeca i konfliktni razvodi*. Zagreb; Ured pravobraniteljice za djecu, 77-93.
39. Rožič, T. (2018). Affect regulation in psychotherapy supervision: A multiple case study of moments of change. *Ljetopis socijalnog rada*, 25 (3), 403-425. <https://doi.org/10.3935/ljsr.v25i3.245>.
40. Satir, V. (1995). *Družina za naš čas*. Ljubljana: Cankarjeva založba, 69-83, 96-107, 147-190.
41. Sladović Franz, B. (2015). *Medijacija razvoda*. Neobjavljeni materijali s predavanja. Specijalistički studij obiteljske medijacije. Zagreb: Studijski centar socijalnog rada, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
42. Tolle, E. (1999). *The power of now*. Novato: New York Library.
43. Urbanc, K. & Ajduković M. (2010). Novi model rada centra za socijalnu skrb: Izazovi i preporuke. *Ljetopis socijalnog rada*, 17 (3), 353-39.
44. Vizek Vidović, V., Vlahović-Štetić, V., Rijavec, M. & Miljković, D. (2003). *Psihologija obrazovanja*. Zagreb: IEP-VERN.
45. Weigensberger, W. C., Barth, R. P. & Guo, S. (2009). Family group decision making: A propensity score analysis to evaluate child and family services at baseline and after 36 months. *Children and youth service Review*, 31 (3), 383-390. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2008.09.001>.
46. Zakon o socijalnoj skrbi (2012, 2013, 2014). *Narodne novine*, 33/2012., 157/2013., 37/2014.

Kristina Urbanc

University of Zagreb

Faculty of Law

Department of Social Work

THEORETICAL FRAMEWORKS FOR THE APPLICATION OF EMPOWERMENT IN THE MEDIATION OF PARENTAL CONFLICTS

ABSTRACT

Empowerment is a process which enables the mediation participants to gain or regain the control of their own lives and which includes the recognition of the sources of their inability and learning of the ways and methods to achieve the desired outcomes by activating the strengths and resources of the participants. Empowerment enables the establishment of the balance of power in the relationships and emphasises the role of the participants, their right to self-determination and their own decision-making, which is of key importance in the process of the mediation of parental conflicts. Even when an agreement was reached in the mediation of parental conflicts, it has been shown that its implementation is often very complex, especially if it was reached directly, since the needs of the family parent and children are more complex than that. Therefore the paper presents the concept of empowerment and the possibility of its implementation in mediation and some other theoretical concepts significant for understanding of the complex family and parental dynamics during and after the divorce. The understanding and application of these theoretical concepts in the family mediation practice is important for the mediators in order to empower the participants in a timely and effective manner to, even if they fail to reach an agreement, improve their level of readiness to reshape the conflicted relationship which, when the parents are in question, continues even after the termination of partner relationships.

Key words: *family mediation, parental conflicts, empowerment.*

*Međunarodna licenca / International License:
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0.*